

Pohjoismaiden
ministerineuvosto

Ympäristö- ja ilmastoalan yhteistyöohjelma 2025–2030

Yhdessä vihreän tulevaisuuden puolesta
Pohjolassa ja maailmalla

Sisällys

Esipuhe	3
Johdanto	5
Poliittiset priorisoinnit	7
Tavoite 1: Pohjoismaat ovat ilmastoneutraaliuteen ja ilmastoresilienssiin johtavan siirtymän kärjessä ja pyrkivät kunnianhimoisesti toteuttamaan Pariisin ilmastosopimuksen pitkän aikavälin tavoitteet	12
Tavoite 2: Pohjoismaat ovat pysäyttäneet luontokadon vahvistamalla ja kehittämällä elinkeinoelämän, kansalaisyhteiskunnan ja korkeakoulumaailman toimijoiden yhteistyötä	16
Tavoite 3: Pohjoismaat ovat pienentäneet ekologista jalanjälkeään kiertotalouden avulla ja edistävät vaarallisten kemikaalien ja saasteiden torjuntaa maailmanlaajuisesti ja paikallisesti	19
Yhteistyöohjelman arviointi	23
Tietoja tästä julkaisusta	24

Tämä julkaisu on saatavilla myös saavutettavana verkkoversiona:
<https://pub.norden.org/politknord2024-723>

Esipuhe

Ruotsin ilmasto- ja ympäristöministeri Romina Pourmokhtari ja Pohjoismaiden ministerineuvoston pääsihteeri Karen Ellemann.

Ilmastonmuutoksen ja geopoliittisten haasteiden aikana pohjoismainen yhteistyö on tärkeää maittemme yhteisen hyvinvoinnin ja resilienssin kannalta. Yhdessä olemme vahvempia ja tunnemme olomme turvalliseksi, mikä yhdessä Pohjolan edelläkävijyyden kanssa auttaa meitä edistämään ympäristö- ja ilmastotyötä sekä omalla alueellamme että globaalisti.

Vuosien 2025–2030 yhteistyöohjelma pohjautuu YK:n määrittelemään kolminkertaiseen kriisiin. Ilmasto, luonnon monimuotoisuus, luonnon saastuminen ja kiertotalous ovat painopistealueita uudessa yhteistyöohjelmassa, jolla pyritään vahvistamaan pohjoismaista yhteistyötä siellä, missä siitä on pohjoismaista hyötyä. Pohjolan tulee edelleen olla vihreän siirtymän kärkipaikalla ja globaalisti kilpailukykyinen ja sosiaalisesti kestävä alue. Ilmasto- ja ympäristöasiat ovat globaaleja, ja tästä syystä Pohjoismailla on jatkossakin oltava voimakas ja selkeä ääni tehokkaiden ratkaisujen edistämiseksi kansainvälisissä ympäristö- ja ilmastoneuvotteluissa.

Vuosien 2025–2030 yhteistyöohjelmassa korostetaan haasteita, mutta myös mahdollisuuksia, jotka voivat auttaa haasteiden ratkaisemisessa. Haasteet koskevat muun muassa ilmastonmuutosta, jonka tahti kiihtyy koko ajan, luonnon monimuotoisuuden köyhtymistä ja vaarallisten kemikaalien aiheuttamia kielteisiä vaikutuksia ihmiselle ja ympäristölle. Pohjoismailla on hyvät edellytykset käsitellä näitä haasteita ja edistää kiertotaloutta kunnianhimoisen ja tehokkaan ympäristö- ja ilmastopolitiikan sekä keskeisten toimijoiden, kuten elinkeinoelämän ja kansalaisyhteiskunnan, kanssa tehtävän yhteistyön avulla. Samalla Pohjoismaiden ministerineuvostossa tehtävän yhteistyön tulee edistää kasvua ja lisätä kilpailukykyä. Tämän saavuttamiseksi meidän on itse parannettava yhteistyötä Pohjoismaiden ministerineuvoston eri sektorien välillä. Tällä tavoin voimme luoda hyvät edellytykset edessämme olevalle siirtymälle sekä Pohjoismaissa että globaalisti.

Yhteistyöohjelman avulla toivomme voivamme vahvistaa pohjoismaista ympäristö- ja ilmastoyhteistyötä, joka edistää sekä yhteisen vision saavuttamista Pohjolasta maailman integroituneimpana ja kestävimpänä alueena vuoteen 2030 mennessä että Pohjoismaiden vahvaa ja kunnianhimoista ääntä maailmanlaajuisessa ilmasto- ja ympäristötyössä.

Romina Pourmokhtari

Ruotsin ilmasto- ja ympäristöministeri

Karen Ellemann

Pohjoismaiden ministerineuvoston
pääsihteeri

Johdanto

Yhteistyöohjelman lähtökohtana on Pohjoismaiden ministerineuvoston tehtävä toteuttaa visiota Pohjolasta maailman kestävämpänä ja integroituneimpana alueena vuonna 2030. Pohjoismaiden ministerineuvoston kaikki sektorit pyrkivät työskentelemään vision saavuttamiseksi kolmella strategisella painopistealueella, jotka ovat vihreä Pohjola, sosiaalisesti kestävä Pohjola ja kilpailukykyinen Pohjola. Ympäristö- ja ilmastosektorin tavoitteet on sijoitettu yhteistyöohjelmassa Vihreä Pohjola -otsikon alle, mutta olemme tietoisesti päättäneet muotoilla suurimman osan tavoitteistamme niin, että niillä voi olla positiivinen vaikutus sosiaaliseen kestävyteen ja kilpailukykyyn. Voimme toteuttaa vision kaikki kolme osa-aluetta nimenomaan laajentamalla sektorien fokusta.

Yhteistyöohjelma keskittyy haasteisiin ja mahdollisuuksiin, jotka kytkeytyvät siihen, mitä YK kutsuu planeetan kolminkertaiseksi kriisiksi – ilmastonmuutokseen, luontokatoon ja saasteisiin. Kolme planetaarista kriisiä ovat keskinäisessä vaikutus- ja riippuvuussuhteessa, ja sen vuoksi niitä on käsiteltävä kokonaisuutena järjestelmänäkökulmasta. Yhteistyöohjelmaan on sisällytetty sekä kyseistä aluetta koskevat että sektorienväliset näkökulmat ja ratkaisut, ja siinä nostetaan esiin niin pohjoismainen kuin kansainvälinenkin hyöty. Ohjelma nojaa Pohjoismaiden hyvään ympäristö- ja ilmastoyhteistyöhön ja tähdentää pyrkimystämme edistää vastedeskin kansainvälisiä prosesseja.

Yhteistyöohjelma on Pohjoismaiden ministerineuvoston ympäristö- ja ilmastoasiain ministerineuvoston ohjausasiakirja. Pohjoismaiden ministerineuvoston ympäristö- ja ilmastoasiain ministerineuvosto hyväksyi yhteistyöohjelman 6. syyskuuta 2024, ja se on voimassa 31. joulukuuta 2030 saakka. Yhteistyöohjelman ovat laatineet Pohjoismaat ja Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristö, ja työhön ovat osallistuneet myös Pohjoismaiden neuvosto, kansalaisyhteiskunta ja muut tärkeät toimijat.

”

Kolme planetaarista kriisiä ovat keskinäisessä vaikutus- ja riippuvuussuhteessa, ja sen vuoksi niitä on käsiteltävä kokonaisuutena järjestelmänäkökulmasta.

Visio 2030

Kilpailukykyinen Pohjola

Haluamme yhdessä edistää Pohjolan vihreää kasvua, joka perustuu tietoon, innovointiin, liikkuvuuteen ja digitaaliseen integraatioon.

Vihreä Pohjola

Haluamme yhdessä edistää yhteiskuntiemme siirtymistä vihreään talouteen sekä hiilineutraaliutta ja kestävää kierto- ja biotaloutta.

Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue

Sosiaalisesti kestävä Pohjola

Haluamme yhdessä edistää osallisuutta, tasa-arvoa ja yhtenäisyyttä alueella, jossa on yhteiset arvot ja jossa vahvistetaan kulttuurivaihtoa ja hyvinvointia.

Pohjoismaiden ministerineuvoston kaiken toiminnan tulee edistää visiota, jonka mukaan Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Yhteistyöohjelmassa kuvataan, miten sektori työskentelee kolmen strategisen painopistealueen parissa.

Poliittiset priorisoinnit

Pohjoismainen ympäristö- ja ilmastoyhteistyö

Pohjoismaat ovat jo pitkään tehneet yhteistyötä ympäristö- ja ilmastopolitiikassa. Pohjoismainen yhteistyö kehittyy koko ajan, ja sillä pyritään tukemaan yhteiskuntiemme vihreää siirtymää. Toimenpiteiden on oltava strategisia ja kohdistuttava sellaiseen, mikä tuottaa pohjoismaista lisäarvoa ja hyötyä maille, yrityksille ja ihmisille. Pohjoismaisella hyödyllä tarkoitetaan sitä, että maat saavuttavat monesti yhdessä parempia tuloksia kuin erikseen. Kyse voi olla kansainvälisissä yhteyksissä tehtävästä yhteistyöstä tai yhteisistä toimista Pohjoismaiden erityishaasteiden ratkaisemiseksi. Sellaisia ovat muun muassa ilmastonmuutoksen vaikutukset sekä keinot, joilla kulutusta voidaan Pohjoismaissa ohjata pitkällä aikavälillä kestävään suuntaan. Aktiivista ympäristö- ja ilmastoyhteistyötä tehdään paitsi ministeritasolla myös viranomaisten, korkeakoulujen, elinkeinoelämän ja kansalaisyhteiskunnan kesken. Monet pitävät tärkeinä ja itsestään selvinä pohjoismaisten kollegojen muodostamia verkostoja, joilla myös saavutetaan konkreettisia tuloksia. Yhteistyössä on tärkeää kiinnittää huomiota myös siihen, miten ilmasto- ja ympäristöhaasteita käsitellään Pohjoismaiden reuna-alueilla ja paikallisyhteisöissä. Sektorilla on myös erillisiä yhteistyömuotoja, kuten pohjoismainen ympäristömerkintä (Joutsenmerkki), Pohjoismaiden ympäristörahoitusyhtiö (NEFCO) ja Pohjoismaiden neuvoston ympäristöpalkinto.

Haasteet

Pohjoismaat koostuvat suurista maa- ja merialueista, jotka ulottuvat pohjoisen arktisista ja subarktisista seuduista etelän lauhkeampiin alueisiin. Alueillemme mahtuu metsiä, vuoria, tulivuoria, tasankoja, viljelymaata, saaria, paikallisyhteisöjä ja kaupunkeja. Merialueet käsittävät Itämeren kaakossa, Pohjanmeren, Norjanmeren, Koillis-Atlantin ja Grönlanninmeren lännessä ja Pohjoisen jäämeren pohjoisessa.

Maa- ja meriekosysteemit kuormittuvat, sillä ihmisen toiminta vaikuttaa haitallisesti ympäristön tilaan. Rehevöityminen, merien happamoituminen, ympäristömyrkyt, muovi ja muu jäte, liikakalastus sekä haitalliset vieraslajit ovat vakavia ongelmia. Ilmastonmuutoksen vaikutukset lisäävät entisestään ekosysteemien kokonaiskuormitusta. Ilmastonmuutos etenee nopeammin napapiirin pohjoispuolella kuin muualla, ja vuoden keskilämpötila on kohonnut viime vuosikymmeninä arktisella alueella neljä kertaa enemmän kuin eteläisemmillä leveysasteilla, mikä on johtanut ikiroudan sulamiseen ja jääpeitteen supistumiseen.

Geopoliittiset edellytykset ovat muuttuneet Pohjoismaissa ja niiden lähistöllä. Turvallisuustilanteemme on muuttunut ja toimintaympäristömme polarisoitunut, minkä lisäksi ilmastonmuutos tuottaa haasteita. Sen vuoksi on entistä tärkeämpää pyrkiä tekemään yhteistyötä muiden maiden kanssa ja parantaa erityyppistä varautumista. Ympäristö- ja ilmastosektori voi muun muassa edistää ympäristö- ja ilmastomielessä resiliienttien yhteiskuntien suojelua ja kehittämistä.

Pohjoismaiden tilanne on melko hyvä Agenda 2030:n ja kestävän kehityksen seitsemäntoista globaalin tavoitteen^[1] osalta, mutta monien muiden teollisuusmaiden tavoin meillä on yhä haasteita, jotka liittyvät ilmastoon, luontokatoon, saasteisiin ja luonnonvarojen haaskaamiseen. Haasteena on muun muassa se, miten toteutetaan kunnianhimoiset ilmastoneutraaliustavoitteet kaudella 2035–2050, uusi Kunmingin-Montrealin maailmanlaajuinen luonnon monimuotoisuuskehys biologista monimuotoisuutta koskevassa yleissopimuksessa (CBD) sekä uusi maailmanlaajuinen toimintamalli kemikaalien ja jätteiden hallinnalle, samalla kun vähennetään luonnonvarojen haaskaamista. Pohjoismaiden ekologinen jalanjälki on maailman suurimpia, ja sitä on pienennettävä merkittävästi. Näin on tehtävä maapallon resursseihin kohdistuvan paineen pienentämiseksi, mutta myös sen osoittamiseksi, että on mahdollista elää planeettamme asettamissa rajoissa ja pitää samalla yllä korkeaa elintasoja. Ympäristö- ja ilmastosektorin päällimmäisillä ja suurimmilla haasteilla on siten sekä pohjoismais-alueellinen ulottuvuus että kansainvälinen ulottuvuus suhteessa EU:hun ja kansainväliseen yhteisöön.

Pohjoismaiden haasteet ja siten myös mahdollisuudet ovat paljolti samat kuin siinä, mitä YK kutsuu kolminkertaiseksi kriisiksi, eli haasteet liittyvät ilmastonmuutokseen, luontokatoon ja saastumiseen. Pohjoismaisessa kontekstissa saastuminen on kytköksissä muun muassa mittavaan luonnonvarojen käyttöön. Kulutamme esimerkiksi tuotteita, jotka sisältävät muovia, kriittisiä raaka-ainemetalleja ja vaarallisia kemikaaleja.

”

Monien muiden teollisuusmaiden tavoin Pohjoismailla on yhä haasteita, jotka liittyvät ilmastoon, luontokatoon, saasteisiin ja luonnonvarojen haaskaamiseen.

1. <https://dashboards.sdgindex.org/rankings>

Mahdollisuudet

Pohjoismailla on toisaalta myös erityisen hyvät edellytykset ja mahdollisuudet olla mukana ratkaisemassa suuria ympäristö- ja ilmastohaasteita. Väestön koulutustaso on korkea, ja vihreän siirtymän tarve on jalkautettu lujasti erityisesti nuoren sukupolven keskuuteen. Fyysinen ympäristömme, sekä luonnon- että kulttuuriympäristö, vahvistaa identiteettiä ja yhteisöllisyyttä, elämänlaatua ja terveyttä. Sillä on myös perustavaa laatua oleva merkitys Pohjoismaiden monille tärkeimmille toimialoille. Luonnon- ja kulttuuriympäristöä on suojeltava, jotta se säilyisi elinvoimaisena ja parantaisi myös sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä.

Digitalisaatiossa olemme kärkijoukkoa, ja viestintä on korkealla tasolla yhteiskunnissamme. Erinomaiset yliopistot ja tiedelaitokset harjoittavat tutkimusta ja kehittävät innovaatioita. Tekoälyn kehitys ja digitaalisten tekniikoiden muunlainen urauurtava käyttö etenevät yhä nopeammin. Linjauksemme perustuvat perinteisesti tietoon, ja meillä on kokemusta yhteisen taustatiedon tuottamisesta kansainvälisiin prosesseihin. Meillä on myös suhteellisen avoimet, lyhyet ja joustavat päätöksentekoprosessit, vihreitä ajatushautomoja ja ennen kaikkea monia kansainvälisiä yrityksiä, jotka ovat vihreän siirtymän kärjessä.

”

Luonnon- ja kulttuuriympäristöä on suojeltava, jotta se säilyisi elinvoimaisena ja parantaisi myös sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä.

Yhteistyöohjelman painopisteet

Ilmastonmuutokseen, luontokatoon ja saastumiseen liittyvät haasteet ovat keskinäisessä vaikutus- ja riippuvuussuhteessa. Ympäristö- ja ilmastosektorin ratkaisuja etsiessään yhteistyöohjelma huomioi siksi myös synergian ja sektorienvälisyyden. Tämä koskee sekä kolmen painopistealueen keskinäisiä suhteita että Pohjoismaiden ministerineuvostossa tehtävän yhteistyön sektorienvälisyyttä. Kaikkien sektorien ja yhteiskunnan eri osa-alueiden tulee koota voimansa, jotta välttämätön siirtymä pystytään toteuttamaan. Ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden kytkökset on tuotava selkeämmin esille. Edelläkävijyyden ja korkea tavoitetaso ympäristö- ja ilmastoasioissa vahvistavat myös kilpailukykyämme ja luovat uusia vihreitä työpaikkoja.

Kansainväliset ja kansalliset ohjauskeinot, kuten verot, tuet ja ympäristölainsäädäntö sekä tutkimuksen ja innovoinnin tukeminen, ovat ratkaisevan tärkeitä ratkaistaessa mutkikkaita yhteiskunnallisia haasteita ja pyrittäessä saavuttamaan asetetut ympäristötavoitteet. Hyvin suunnitellut ohjauskeinot vaikuttavat ihmisten ja yritysten käyttäytymiseen ja kannustavat muuttamaan toimintaa vähemmän ympäristöä kuormittavaksi. Tällaiset muutokset saattavat aiheuttaa lisäkustannuksia joillekin toimijoille, ja on tärkeää, että ohjauskeinoilla voidaan myös vaikuttaa yhteiskunnan resurssien jakautumiseen ja kompensoida suurimpia vihreän siirtymän aiheuttamia kustannuksia. Kun ratkaisut ovat kustannustehokkaita ja markkinalähtöisiä, parantavat kilpailukykyä ja tarjoavat joustavia menetelmiä tavoitteiden saavuttamiseksi, muutos on helpompi hyväksyä. Pohjoismaiden tulee vastedeskin hyödyntää yhteistyötä ja tiedonvaihtoa linjausten täytäntöönpanossa ja ohjauskeinojen valinnassa.

Edelläkävijyyden ja korkea tavoitetaso ympäristö- ja ilmastoasioissa vahvistavat myös kilpailukykyämme ja luovat uusia vihreitä työpaikkoja.

Yksi yhteistyöohjelman peruslähdekohtista on politiikan ja elinkeinoelämän, kansalaisyhteiskunnan ja korkeakoulujen vahvan vuorovaikutuksen tarve. Siinä on otettava mukaan myös paikalliset, kansalliset, alueelliset ja globaalit toimijat ja näkökulmat. Monimutkaisten haasteidemme ratkaiseminen edellyttää sitä, että kaikki yhteiskunnan ryhmät saavat mahdollisuuden vaikuttaa. Alkuperäiskansat, lasten ja nuorten näkökulma ja tasa-arvo ovat tärkeitä pohjoismaisessa ympäristö- ja ilmastoyhteistyössä. Lisäksi on tärkeää kiinnittää huomiota pohjoismaisten

yhteiskuntien erityispiirteisiin, esimerkiksi niin, että Pohjoismaiden paikallisyhteisöt tekevät resurssien hallintaan ja kokemustenvaihtoon liittyvää yhteistyötä.

Pohjoismaisten paikallisyhteisöjen edellytykset ja haasteet poikkeavat monesti siitä, mikä koskee yleisemmin Pohjoismaita. Tähän on kiinnitettävä huomiota pohjoismaisessa yhteistyössä ja tavoitteiden saavuttamiseen tähtäävässä työssä.

On keskusteltava ja pohdittava laajasti ja syvällisesti, mitä tarkoittaa hyvä elämä planeettamme rajoissa. Elintason määritelmää on syytä muuttaa, ja se tulee todennäköisesti muuttamaan. Ympäristö- ja ilmastosektorin on välitettävä paremmin ajatusta, jonka mukaan elintasolla voidaan tarkoittaa myös elinvoimaista luontoa, puhdasta merta ja ilmaa, haitallisista kemikaaleista ja saasteista vapaita yhteiskuntaa, keskinäistä luottamusta ja luottavaista suhtautumista ilmastonmuutoksen seurauksiin.

Lisäksi yhteistyössä tulee vatedeskin pitää kiinni korkeasta tavoitetasosta ja johtajuudesta, etenkin suhteessa EU:hun ja muihin kansainvälisiin prosesseihin. Meidän on myös osoitettava, miten kansainväliset veloitteet voidaan toteuttaa alueellisesti ja paikallisesti. Pohjoismaisen hyödyn tulee olla merkittävä verrattuna siihen, mitä yksittäiset maat ja muut toimijat tekevät. On hyödynnettävä nykyisiä pohjoismaisia verkostoja ja pohjoismaista osaamista ja kehitettävä uutta.

Ympäristö- ja ilmastoasiain ministerineuvosto on tämän nojalla päättänyt kaudella 2025–2030 tehtävän työn tavoitteista ja osatavoitteista. Poliittisten painopisteiden perustana on edellä oleva analyysi sekä arvio suurimman mahdollisen pohjoismaisen hyödyn saavuttamisesta esimerkiksi alueellisella, EU-tason ja kansainvälisellä yhteistyöllä.

”

Yksi yhteistyöohjelman peruslähdekohdista on politiikan ja elinkeinoelämän, kansalaisyhteiskunnan ja korkeakoulujen vahvan vuorovaikutuksen tarve.

Tavoitteet ja osatavoitteet

Ympäristö- ja ilmastosektori on pyrkinyt aktiivisesti sisällyttämään kolme kestävyiden aspektia tähän yhteistyöohjelmaan. Yleistavoitteemme ja osatavoitteemme on suunniteltu edistämään vihreän Pohjolan lisäksi myös kilpailukykyistä ja sosiaalisesti kestävää Pohjolaa.

Tavoite 1: Pohjoismaat ovat ilmasto- neutraaliuteen ja ilmastoresilienssiin johtavan siirtymän kärjessä ja pyrkivät kunnianhimoisesti toteuttamaan Pariisin ilmastosopimuksen pitkän aikavälin tavoitteet

Pohjoismaat ovat ilmastosiirtymän kärjessä, ja niiden tulee säilyttää asemansa. Kaikkien yhteiskunnan toimijoiden on tehtävä osansa ja voitava osallistua siirtymään, niin ettei ketään jätetä matkasta. Pohjoismaiden tulee osoittaa, että on mahdollista elää planeettamme rajoissa ja pitää samalla yllä korkeaa elintaso. Pyrimme kehittämään ja hyödyntämään paremmin synergiaetuja ilmastopäästöjen vähentämiseksi, luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi ja saastumisen vähentämiseksi. Kiinnitämme huomiota Pohjoismaiden tärkeisiin toimialoihin ja niin haasteisiin kuin mahdollisuuksiinkin. Pohjoismainen yhteistyö lisää vaikutusmahdollisuuksiamme ja jouduttaa työtä, joka tähtää ilmastoneutraaliuteen, ilmastoresilienssiin ja puhtaaseen ilmaan EU:ssa ja globaalisti. Hyödynnämme myös toimintaympäristömme tarjoamia kokemuksia. Pohjoismaat voivat tarjota vankan tieteellisen pohjan ilma- ja ilmastoalalla, ja siksi niillä on ainutlaatuinen mahdollisuus vaikuttaa kansainväliseen kehitykseen.

**Osatavoite 1.1:
Vauhditamme aloitteita, joilla vahvistetaan globaaleja ilmaan ja ilmastoon liittyviä tavoitteita, ja tuemme muiden maiden työtä tällä alueella.**

Pohjoismaisen yhteistyön on kunnianhimoisella tavalla edistettävä EU:n ja YK:n ympäristö- ja ilmastotyön kehittämistä ja täytäntöönpanoa. Yhteistyötä tulee tehdä tiedon ja linjausten kehittämisen sekä tavoitteiden ja säädösten täytäntöönpanon alalla. Muiden varhain teollistuneiden maiden tavoin myös Pohjoismailla on vastuu muiden maiden ilmastotyön ja oikeudenmukaisen siirtymän edistämisestä. Ne voivat kehittää ratkaisuja, jotka osoittavat, että ilmastopäästöjä on mahdollista vähentää ja pitää silti yllä korkeaa elintasoja, sekä tarjota tietoa ja osaamista neuvotteluihin ja muihin yhteyksiin. Meidän on hyödynnettävä ilman ja ilmaston välisiä synergioita ja välitettävä tietoa niistä. Samalla meidän on kunnioitettava sitä, että elinolosuhteet ovat maapallon eri osissa erilaiset, ja hyödynnettävä muualla maailmassa tuotettua tietoa ja ratkaisuja.

**Osatavoite 1.2:
Edistämme siirtymistä fossiilittomaan liikenteeseen tekemällä aktiivista yhteistyötä maalla, merellä ja ilmassa.**

Siirtyminen täysin fossiilittomaan liikenteeseen edellyttää monia toimenpiteitä ja käyttäytymisen muutosta. Tekniikan kehittämistä on jatkettava ja kestävien liikennemuotojen valinnasta on tehtävä helpompaa Pohjoismaiden asukkaille ja yrityksille. Pohjoismaiden on tehtävä yhteistyötä muun muassa ilmailun ja merenkulun, raskaiden maantiekuljetusten, kestävien polttoaineiden infrastruktuurin ja ajoneuvokannan muuttamisen alueella. Pohjoismaiden tulee vaihtaa tietoa ja pyrkiä yhdessä vähentämään globaalin ilmailun ja merenkulun kasvihuonekaasupäästöjä. Tavoitteena on liikennealan kestävä vihreä siirtymä kasvihuonekaasupäästöjen, ilmansaasteiden ja melun vähentämiseksi.

**Osatavoite 1.3:
Vahvistamme
yhteistyötämme
päästöintensiivisillä
sektoreilla
edistääksemme
transformatiivisia ja
kestäviä ratkaisuja,
kuten hiilidioksidin
talteenottoa, käyttöä
ja varastointia.**

Vihreää siirtymää tarvitaan päästöintensiivisillä sektoreilla. Hiilidioksidi- ja metaanipäästöt vaikuttavat sekä ilmastoon että ilmaan. Ammoniakki- ja typpipäästöt voivat vahingoittaa luontoa ja ihmisten terveyttä. Pohjoismaisen yhteistyön on edistettävä siirtymää useilla avainsektoreilla, kuten energia-alalla, teollisuudessa, elintarviketuotannossa, maa- ja metsätaloudessa, kalataloudessa, rakennusallalla ja kaupunkikehityksessä. Meidän täytyy lisätä fossiilitonta energiantuotantoa huomattavasti vastataksemme tulevaisuuden tarpeisiin, mikä tuo Pohjoismaille suuria haasteita mutta myös mahdollisuuksia. Meidän on tuettava hiilidioksidin talteenottoon, käyttöön ja varastointiin (CCUS) tarvittavan uuden tekniikan ja infrastruktuurin kehittämistä. Luontopohjaisia talteenottoratkaisuja on niin ikään edistettävä. Biogeenisen hiilidioksidin talteenotto ja varastointi (BECCS) on yksi keino saavuttaa negatiiviset hiilidioksidipäästöt. Vihreässä siirtymässä tarvittavien metallien, mineraalien ja muiden raaka-aineiden louhinnan, käytön ja kierrätyksen on tapahduttava vastuullisesti. Meidän on huolehdittava siitä, että pohjoismaisilla ratkaisulla, verkostoilla, yrityksillä ja osaamiskeskuksilla on oikeanlaiset edellytykset kehitykselle, minkä vuoksi esimerkiksi säännöksiä ja raportointia on selkeytettävä.

**Osatavoite 1.4:
Vahvistamme
Pohjoismaiden
ilmastoresilienssiä
osana yhteis-
kuntiemme kokonais-
resilienssiä.**

Sään ääriolosuhteiden, jotka voivat johtaa tulviin, kuivuuteen ja voimakkaisiin myrskyihin, odotetaan yleistyvän myös Pohjoismaissa. Lämpötilan noustessa ikirouta alkaa sulaa ja jäätiköt kutistuvat. Yhteiskuntiimme tulevat todennäköisesti vaikuttamaan myös muualla maailmassa ilmenevät ilmastonmuutoksen seuraukset. Tällaisia rajat ylittäviä vaikutuksia ovat esimerkiksi muuttoliike sekä vaikutukset kauppaan ja toimitusketjuihin, rahoitusjärjestelmiin ja infrastruktuuriin. Pohjoismaisen yhteistyön tulee edistää sellaisen politiikan ja sellaisten toimenpiteiden kehittämistä, jotka auttavat sopeutumaan ilmastonmuutokseen. Niiden on oltava linjassa muiden yhteiskunnallisten tavoitteiden kanssa, ja niissä on huomioitava yhteiskuntien kokonaisresilienssi. Meidän on kehitettävä menetelmiä ja toimintamalleja, joilla voidaan parantaa ja tehostaa työtä rajat ylittävien ilmastoriskien, vakaiden seurantajärjestelmien ja muiden ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyvien osa-alueiden parissa. Samalla on levitettävä tietoa näistä menetelmistä ja toimintamalleista. Pohjoismaisessa ympäristö- ja ilmastoyhteistyössä tulee näkyvöittää haasteita ja tukea ratkaisuja, joissa ilmastonmuutosta, luontokatoa ja saasteita käsitellään kokonaisuutena. Lisäksi voidaan tutkia ja selvittää, miten vesihuolto ja muut yhteiskunnan kannalta välttämättömät palvelut voidaan järjestää mahdollisimman vakaasti. Avainasemassa on kansallisen, alueellisen ja paikallisen tason välinen yhteistyö, ja sitä on tuettava.

Tavoite 2: Pohjoismaat ovat pysäyttäneet luontokadon vahvistamalla ja kehittämällä elinkeinoelämän, kansalaisyhteiskunnan ja korkeakoulumaailman toimijoiden yhteistyötä

Luonto on kaikkien pohjoismaalaisten ulottuvilla, ja pohjoismaalaisilla on ainutlaatuinen suhde kulttuuriympäristöön ja luonnon virkistyskäyttöön. Pohjoismaiden ja koko maapallon luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi meidän on tehostettava työtämme ja priorisoitava asiaa entistä selkeämmin. Valtioiden, kansalaisten, alkuperäiskansojen, korkeakoulujen, yritysten ja kaikkien muiden toimijoiden täytyy yhdessä pyrkiä löytämään ja kehittämään ratkaisuja luontokadon pysäyttämiseksi.

**Osatavoite 2.1:
Edistämme
Kunmingin-Montrealin
maailmanlaajuisen
luonnon
monimuotoisuus-
kehityksen
kunnianhimoista
täytäntöönpanoa ja
autamme muita maita
kehitystyössä muun
muassa osoittamalla,
miten luonnon
monimuotoisuuden
suojelu voi kulkea käsi
kädessä sosiaalisen ja
taloudellisen
kehityksen kanssa.**

Pohjoismainen yhteistyö parantaa maidemme mahdollisuuksia vaikuttaa ja tuoda vauhtia työhön, jota EU:ssa ja maailmanlaajuisesti tehdään luontokadon pysäyttämiseksi. Meidän on muun muassa pyrittävä luomaan elinvoimaisia ekosysteemejä ja välittämään tietoa siitä, miten se voidaan tehdä sopusoinnussa sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen kanssa. Ekosysteemien suojeluun, elinympäristöjen ennallistamiseen ja haitallisten vieraslajien torjuntaan on kiinnitettävä erityistä huomiota.

**Osatavoite 2.2:
Pyrimme entistä
määrätietoisemmin
varmistamaan, että
Pohjoismaiden
merialueita suojellaan,
hallinnoidaan ja
hyödynnetään
ekologisesti,
biologisesti ja
taloudellisesti
kestävällä tavalla.**

Pohjoismaiden on jatkettava meriympäristöyhteistyön kehittämistä. Kansainväliset neuvottelut ja prosessit, meriluonnon suojelu ja ennallistaminen meri-ilmaston muuttuessa, tiedon kehittäminen, ympäristön ja ilmaston tilan seuranta, kestävä sininen talous sekä ekosysteemipohjainen suunnittelu ja hallinto ovat esimerkkejä tärkeistä kysymyksistä, joissa pohjoismaista yhteistyötä tarvitaan. Rehevöityminen, merten happamoituminen, ympäristömyrkyt, muovi ja muu jäte, lämpötilan muutokset sekä haitalliset vieraslajit ovat haasteita, joissa yhteistyö ja tiedonvaihto ovat myönteisen kehityksen edellytys. Kestävä kalastus on edellytys paitsi ekosysteemien monimuotoisuuden säilyttämiselle, myös sille, että tulevat sukupolvet voivat hyödyntää kalakantoja tulonlähteenä.

Osatavoite 2.3:
Suojellemme ja kehitämme pohjoismaista luonto- ja kulttuuriympäristöä kestäväen maankäytön, ekosysteemipohjaisen aluesuunnittelun sekä teollisuuden, kansalaisyhteiskunnan ja korkeakoulujen kanssa tehtävän yhteistyön avulla.

Luontokadon edetessä luonnon monimuotoisuuden merkitys käy yhä selvemmäksi Pohjoismaissa ja maailmanlaajuisesti. Luonto, kulttuuriympäristö ja ulkoilu edistävät sosiaalista kestävyyttä ja elämänlaatua. Meidän on löydettävä parempia tapoja maankäytön ja vesialueiden käytön suunnitteluun ja ainutlaatuisen kulttuuriympäristömme hoitamiseen ja kehittämiseen. Onnistuminen edellyttää yhteistyön kehittämistä elinkeinoelämän, rahoitussektorin, kansalaisyhteiskunnan, alkuperäiskansojen, korkeakoulujen sekä Pohjoismaiden kuntien ja alueiden kanssa.

Osatavoite 2.4:
Edistämme luontopohjaisia ja muita innovatiivisia ratkaisuja vastataksemme haasteisiin, jotka liittyvät luontokatoon, ilmastonmuutokseen ja saasteisiin.

Ilmastonmuutokseen, luontokatoon ja saasteisiin liittyvät maailmanlaajuiset haasteet ovat keskinäisessä vaikutus- ja riippuvuussuhteessa, ja siksi niihin on puututtava kokonaisvaltaisesti. Pohjoismaisen yhteistyön avulla on kartutettu tietoa ja kokemuksia luontopohjaisten ratkaisujen tarjoamista mahdollisuuksista. Meidän on jatkossakin tuettava ja edistettävä luontopohjaisia ja muita innovatiivisia ratkaisuja, joilla pyritään vastaamaan näihin haasteisiin. Meidän on myös hyödynnettävä tietoa ja kokemusta ja sovellettava sitä käytäntöön.

Tavoite 3: Pohjoismaat ovat pienentäneet ekologista jalanjälkeään kiertotalouden avulla ja edistävät vaarallisten kemikaalien ja saasteiden torjuntaa maailmanlaajuisesti ja paikallisesti

Pohjoismaat eivät nykyisellään elä planeettamme rajoissa, ja niiden on vähennettävä kielteisiä ympäristövaikutuksiaan tehostamalla resurssien käyttöä ja panostamalla kiertotalouteen. Pohjoismaiden yritykset ovat kaiken kaikkiaan hyvin kilpailukykyisiä EU:ssa ja maailmanlaajuisesti, mikä johtuu muun muassa maidemme tiukoista ympäristövaatimuksista, yritysten aktiivisuudesta ja kansalaisten sitoutumisesta ympäristöasioihin. Pohjoismaiden on tärkeää jatkaa työtään elinkeinoelämän ympäristö- ja ilmastotavoitteiden edistämiseksi. Näin edistämme sekä kilpailukykyä, hyvinvointia että ympäristönäkökohtia. Meidän on yhdessä jatkettava kiertotaloussiirtymän edistämistä ehkäisemällä vaarallisten aineiden esiintymistä, ehdottamalla jätteen syntyä ehkäiseviä toimia, vaikuttamalla tuotepolitiikkaan ja osallistumalla uusien rahoitusratkaisujen ja kiertotalouden liiketoimintamallien kehittämiseen.

Virallisen ympäristömerkin kaltaiset vapaaehtoiset välineet ovat tärkeitä, ja ne voivat toimia askelmerkkeinä kuluttajille ja yrityksille, jotka haluavat olla edelläkävijöitä. Pohjoismainen ympäristömerkki, Joutsenmerkki, on tehokas, tunnettu ja vakiintunut väline, jolla voidaan vauhdittaa siirtymää.

Meidän on jatkettava yhteistyötä ja kehitettävä uusia toimia sen työn pohjalta, jota olemme jo tehneet vähentääksemme kemikaalien ja saasteiden haitallisia vaikutuksia ihmisiin ja ympäristöön. Yhdessä maidemme asukkaiden ja yritysten kanssa meidän on pyrittävä muuttamaan käyttäytymistä ja tehtävä työtä lainsäädännön, standardoinnin, valvonnan, innovoinnin, viestinnän ja tutkittuun tietoon perustuvien tosiasioiden parissa. Pohjoismaisessa yhteistyössä on jatkossakin priorisoitava muovijätteen torjuntaa Pohjoismaissa, maailmanlaajuisesti ja paikallisesti. Ympäristörikollisuus, kuten laitton jätteenkäsittely, on ala, jossa yhteistyötä on todennäköisesti vahvistettava jatkossa.

**Osatavoite 3.1:
Osallistumme
neuvotteluihin
kunnianhimoisesti ja
panemme aktiivisesti
täytäntöön
esimerkiksi
kemikaaleihin,
jätteisiin, saasteisiin
ja muoviin liittyviä
kansainvälisiä
sopimuksia.**

Pohjoismaisen yhteistyön tulee toimia kansainvälisten prosessien määrätietoisen vauhdittajana. Meidän on jatkettava viitoittamallamme tiellä kysymyksissä, jotka liittyvät esimerkiksi maailmanlaajuisen toimintamalliin kemikaalien ja jätteiden hallinnalle, merten roskaantumiseen ja uudesta kansainvälisestä muovisopimuksesta käytäviin neuvotteluihin. Meidän on jatkossakin yhdessä osallistuttava EU:n aloitteiden kehittämiseen ja täytäntöönpanoon esimerkiksi tuotelainsäädännön ja jätteiden syntyä ehkäisevien toimien alalla. Meidän on näkyvöitettävä saastumiseen ja resurssitehokkuuteen liittyviä yhteistyötämme ja edistettävä sen avulla kansainvälisten sopimusten ja prosessien täytäntöönpanoa.

**Osatavoite 3.2:
Edistämme
kiertotalousratkaisuja,
jotka kannustavat
yrityksiä
resurssitehokkaaseen
suunnitteluun ja
tuotantoon ja
maidemme asukkaita
kestävään
kuluttamiseen.**

Kiertotalous vähentää neitseellisten luonnonvarojen käyttöä ja vaikuttaa siten myönteisesti luontoon.

Kiertotaloussiirtymä edellyttää suunnittelun, tuotannon, tuotantomenetelmien valinnan ja kulutustottumusten muuttamista. Edellytetään myös kannustimia sellaisten liiketoimintamallien käyttöön, joilla edistetään esimerkiksi tuotteiden elinkaaren pidentämistä, materiaalien kierrätystä ja uudelleenkäyttöä sekä tehokasta viestintää ja tiedonvälitystä. Taloudellisia ja sääntelyyn perustuvia esteitä on poistettava, jotta kiertotalouden liiketoimintamallit voivat kilpailla samoilla ehdoilla / samalla tasolla kuin perinteiset lineaariset liiketoimintamallit.

Pohjoismaisen yhteistyön on edistettävä innovatiivisten ratkaisujen ja rajat ylittävän yhteistyön kehittämistä silloin, kun yhteispohjoismaiset markkinat voivat mahdollistaa esimerkiksi uudelleenkäyttö- ja kierrätysratkaisujen kehittämisen etenkin rakennusalalla. Tärkeitä ohjaukeinoja ovat esimerkiksi julkiset hankinnat, ympäristömerkintä, taloudelliset kannustimet, koulutus, ekosuunnittelu ja tuottajavastuu. Rakennus- ja purkujäte, muovi, tekstiilit, kriittiset raaka-aineet sekä vaarallinen jäte ovat erityisen priorisoituja aloja.

**Osatavoite 3.3:
Vähennämme
kemiallisista aineista
ja tuotteista ihmisille
ja ympäristölle
aiheutuvia riskejä
luopumalla
vaarallisten
kemikaalien käytöstä,
tuottamalla uutta
tietoa ja
informoimalla tärkeitä
kohderyhmiä.**

Kiertotalouden saavuttamiseksi tarvitaan myrkyttömiä kiertokulkuja. Pohjoismaat ovat jo pitkään tehneet kemikaalialan yhteistyötä hyvällä menestyksellä. Maiden tuleekin yhdessä jatkaa työtä sen varmistamiseksi, ettei tuotteissa esiinny vaarallisia aineita eikä kiertotaloudessa käytetä ongelmallisia aineita. Turvallisten ja kestävien tuotteiden ja tavaroiden valmistusta on edistettävä suunnittelun avulla. Meidän on jatkettava ja kehitettävä yhteistyötä ja nostettava sen keskiöön muun muassa vaarallisten aineiden käytön vähentäminen, yhteistyö EU-lainsäädännön täytäntöönpanovaiheessa, valvonta, riskinarviointi sekä esimerkiksi ihmisten terveyteen liittyvistä seulonta- ja seurantamenetelmistä ja -tiedoista saatujen kokemusten vaihto. Pohjoismaisessa työssä on myös kiinnitettävä huomiota muihinkin kuin kemikaalilainsäädännön alaisiin kemikaalikysymyksiin. Yhteistyössä on otettava siksi huomioon myös ilman ja veden laatuun, elintarvikkeiden kemikaalijäämiin sekä antibioottiresistenssiin liittyvä lainsäädäntö.

**Osatavoite 3.4:
Näkyvöitämme sitä,
miten Pohjoismaiden
asukkaat voivat elää
ekologisesti,
sosiaalisesti ja
taloudellisesti
kestävää elämää
planeetan rajoissa.**

Pohjoismaiden asukkaat haluavat edistää kestävästä kehitystä. Ympäristö- ja ilmastosektorin on kiinnitettävä huomiota erilaisiin arvoihin, kuten elinvoimaiseen luonto- ja kulttuuriympäristöön, puhtaisiin meriin, haitallisista kemikaaleista ja saasteista vapaaseen yhteiskuntaan sekä turvallisuuteen, jota voimme tuntea ilmastonmuutoksen vaikutuksista huolimatta. Samalla meidän on osoitettava, miten yksittäiset kansalaiset ja yritykset voivat tehdä ympäristö- ja ilmastönäkökulmasta kestäviä valintoja.

Yhteistyöohjelman arviointi

Yhteistyöohjelma on voimassa vuosina 2025–2030. Ohjelmakaudeksi laaditaan kaksi kolmivuotista työsuunnitelmaa vuosiksi 2025–2027 ja 2028–2030.

Yhteistyöohjelmaa arvioidaan kauden puolivälissä, jolloin ministerineuvostolla on mahdollisuus tarkistaa yhteistyöohjelmaa ja koota ideoita jälkimmäisen kauden työsuunnitelmaa varten.

Yhteistyöohjelmaa voidaan arvioida säännöllisesti muulloinkin pääsihteerin ja ministerineuvoston harkinnan mukaan.

Tietoja tästä julkaisusta

Ympäristö- ja ilmastoalan pohjoismainen yhteistyöohjelma 2025–2030

PolitikNord 2024:723

ISBN 978-92-893-7919-9 (PDF)

ISBN 978-92-893-7920-5 (ONLINE)

<http://dx.doi.org/10.6027/politknord2024-723>

© Pohjoismaiden ministerineuvosto 2024

Aloitussivun kuva: Knud Andersen

Kuvat: Roar Paaske / Visit Denmark, Carl-Johan Utsi / Image Bank Sweden, Curated Lifestyle / Unsplash, Ympäristömerkintä Suomi Oy

Julkaistu: Lokakuu 2024

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Nordens Hus, Ved Stranden 18, DK-1061 Kööpenhamina, www.norden.org

Lisää pohjoismaisia julkaisuja on luettavissa osoitteessa www.norden.org/fi/julkaisut